

Ніно Пацурія

докторка юридичних наук, професорка,
професорка кафедри економічного права
та економічного судочинства
Навчально-наукового інституту права
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
(Київ, Україна)
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9974-3637>
Researcher ID: T-8391-2019
nino_2005@ukr.net

DOI: 10.33498/Юш-2023-10-049

Валентина Лишенюк

старша юристка ТОВ “Ернст енд Янг Юридичні послуги”
(Київ, Україна)
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7398-1303>
vlyshenuik@gmail.com

УДК 346.7

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ КОНСАЛТИНГОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРИВАТНИХ ВІЙСЬКОВИХ КОМПАНІЙ В УКРАЇНІ

АНОТАЦІЯ. Повномасштабна військова агресія Російської Федерації проти України спричинила необхідність ґрунтовного дослідження питань, що раніше не були предметом активних наукових пошуків правників. Одним із таких питань є проблематика створення і функціонування приватних військових компаній в Україні, зокрема здійснення такими компаніями військово-консалтингової діяльності. Варто відзначити, що якісне консультування військового сектору може бути одним із чинників, що прискорять перемогу України, однак вітчизняне законодавство не регулює особливості надання послуг військового консалтингу. Окрім цього, незважаючи на те, що українські вчені аналізують окремі аспекти функціонування приватних військових компаній, необхідно констатувати, що у юридичній доктрині відсутній комплексний аналіз необхідних законодавчих вимог для створення приватних військових компаній і здійснення ними консалтингової діяльності.

Метою статті є аналіз найкращих міжнародних практик щодо створення і діяльності приватних військових компаній, зокрема дослідження особливостей надання такими компаніями послуг військового консалтингу, визначення ключових питань щодо консалтингової діяльності відповідних компаній, що потребують негайного нормативно-правового регулювання.

У статті проаналізовано витоки розвитку військово-консалтингової діяльності та підкреслено важливу роль такої діяльності під час Другої світової війни. Дослі-

© Ніно Пацурія, Валентина Лишенюк, 2023

джено проблематику законодавчого регулювання приватних військових компаній, зокрема визначення поняття “приватна військова компанія”, види діяльності, що можуть здійснюватися такими компаніями, ключові елементи нормативного регулювання діяльності у міжнародній практиці. Акцентується увага на особливостях надання послуг військового консалтингу як частини професійної діяльності приватних військових компаній.

Автори детально проаналізували проекти законів про військово-консалтингову діяльність, що спрямовані на врегулювання цього виду діяльності в Україні. На основі аналізу законопроектів було надано пропозиції щодо їхнього вдосконалення, а саме запропоновано уточнити ключові терміни (“послуги військового консалтингу”, “суб’єкти військово-консалтингової діяльності”), врегулювати особливості та порядок надання відповідних послуг в Україні, а також встановити вимоги до порядку створення та ліцензування суб’єктів військово-консалтингової діяльності.

Ключові слова: консалтингова діяльність; консалтинг; приватні військові компанії; військово-консалтингова діяльність; послуги військового консалтингу; суб’єкти військово-консалтингової діяльності; господарське право; господарська діяльність.

Питання нормативно-правового врегулювання створення приватних військових компаній та здійснення військово-консалтингової діяльності в Україні набуло особливої актуальності у зв’язку з військовою агресією Російської Федерації (далі – РФ), що розпочалася у 2014 р. та активно продовжується і досі. Незважаючи на зростання попиту на послуги військового консалтингу, національне законодавство не встановлює особливості здійснення цього виду консалтингової діяльності. При цьому надання якісних послуг військового консалтингу приватними компаніями може прискорити перемогу України. Доцільно зауважити, що в міжнародній практиці залишається дискусійним питання, які види діяльності можуть здійснювати приватні військові компанії, зокрема з метою недопущення політичного впливу на державні органи, концентрації зброї та боєприпасів у приватних воєнізованих формуваннях. Однак науковці та міжнародні експерти погоджуються, що приватні військові компанії можуть активно залучатися для надання консультацій у військовій сфері. Таким чином, у межах цього дослідження ми сконцентруємося на аналізі військового консалтингу як частини професійної діяльності відповідних компаній.

Проблематика запровадження інституту “приватних військових компаній” досліджувалася у наукових працях окремих вітчизняних учених, зокрема Ю. Семенюка, В. Калетніка, К. Твердохліба. Однак у правовій доктрині відсутній комплексний аналіз необхідних законодавчих вимог для створення приватних військових компаній і здійснення ними консалтингової діяльності. Недостатня дослідженість цього питання і надзвичайна його важливість під час дії правового режиму воєнного стану зумовили актуальність теми та вибір напряму дослідження.

Метою дослідження є вивчення міжнародного досвіду створення та діяльності приватних військових компаній, визначення ключових питань щодо консалтингової діяльності відповідних компаній, які доцільно врегулювати в національному законодавстві.

Варто зазначити, що чинне українське законодавство не регулює діяльність приватних військових компаній. Проте нині виникла об'єктивна потреба у якісних послугах військового консалтингу та водночас існує необхідність розумного використання знань осіб, які мають цінний військовий досвід. Зокрема, такими особами можуть бути ветерани війни, учасники антитерористичної операції, колишні працівники правоохоронних органів, учасники бойових дій тощо. У міжнародній практиці саме приватні військові компанії надають можливість передавати і реалізувати навички та вміння особам, які цього потребують, при забезпеченні безпеки й обороноздатності країни.

Варто підкреслити, що в закордонних країнах приватні військові компанії можуть надавати великий спектр послуг:

- пошук професіоналів для військових операцій;
- охорона гуманітарних місій;
- участь у миротворчих місіях (наприклад, під егідою Організації Об'єднаних Націй);
- розмінування;
- розвідка й оцінка безпекової ситуації у регіоні;
- техобслуговування та застосування складних бойових комплексів;
- евакуація людей із гарячих точок;
- логістичне супроводження військ;
- надання послуг військових перекладачів;
- виконання функцій поліції там, де не діють правоохоронні органи;
- утримування під вартою та конвоювання затриманих чи в'язнів;
- повноцінна участь у бойових операціях – разом із кадровими частинами чи окремо¹.

Доцільно відзначити, що Міністерство оборони України підтримує позицію стосовно того, що діяльність приватних військових компаній тісно пов'язана із забезпеченням безпеки і просуванням інтересів держав у різних регіонах світу.

Незважаючи на свій комерційний характер, приватні військові компанії тісно співпрацюють з оборонними відомствами та спецслужбами своїх країн. Вони використовуються як ефективні інструменти переслідування національних інтересів завдяки значно вищому рівню розсуду, порівняно зі звичайними збройними силами. Деякі підприємства мають у своє-

¹ Ю Семенюк, «Застосування приватних військових компаній для забезпечення національних інтересів і безпеки держави» (2020) 233 Вчені записки Таврійського національного університету ім. В. І. Вернадського. Серія: Державне управління 230–4.

му розпорядженні не тільки висококваліфікованих фахівців, а й сучасне обладнання і важке озброєння.

Отже, використання приватних військових компаній коштує дешевше, ніж розміщення регулярних військ за кордоном. Приватні військові компанії мають певні операційні переваги².

Однак важливою складовою діяльності таких компаній є створення спеціального інтелектуального продукту – надання консультацій публічним сторонам у військовій сфері. При цьому окремі суб'єкти господарювання фактично надають послуги військового консалтингу в Україні, тому їхня діяльність потребує нормативно-правового врегулювання та державного контролю. Зокрема, правові засади діяльності приватних військових компаній вже були у законодавстві США, Великої Британії та Швейцарії тощо³.

У міжнародній доктрині підкреслюється, що послуги військового консультування у певній формі надавалися протягом історії людства, однак активний розвиток військово-консалтингової діяльності як окремого виду діяльності приватних суб'єктів господарювання розпочався під час Другої світової війни. Зокрема, у 1940 р. консалтингову компанію “Буза Аллена Гамільтона” (*Booz Allen Hamilton*) найняли для реорганізації воєнно-морських сил США, а консалтингова фірма “Артур Д. Літтс, Інк.” (*Arthur D. Little, Inc.*) надавала стратегічні консультації високопосадовцям під час воєнної кампанії⁴. Консультування військового комплексу приватними консалтинговими компаніями відіграло важливу роль під час Другої світової війни⁵.

Надання послуги військового консалтингу становить особливу професійну діяльність, що передбачає залучення кваліфікованих фахівців зі спеціальним досвідом і знаннями для надання консультацій із певних питань у військовій сфері. Причому консультації можуть надаватися у різних формах, а саме порад, рекомендацій, висновків з питань, що визначені замовником консалтингової послуги.

Послуги військового консалтингу можуть надаватися щодо будь-яких питань військової теорії і практики, а також знань, які необхідні для успішного захисту національної безпеки й оборони з обов'язковим дотриманням вимог законодавства про захист державної таємниці. Врахо-

² В Скібіцький, ‘Приватні військові компанії та їх роль у сучасних регіональних конфліктах’ <<https://vienna.mfa.gov.ua/news/vistup-na-temu-privatni-vijskovi-kompaniyi-ta-yih-rol-u-suchasnih-regionalnih-konflikтах>> (дата звернення: 21.03.2023).

³ Про військово-консалтингову діяльність: Пояснювальна записка до Проекту Закону України від 4 лютого 2020 р. № 3005 <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=68041> (дата звернення: 23.03.2023).

⁴ T Clark, M Kipping, *The Oxford Handbook of Management Consulting* (Oxford University Press 2012) 76.

⁵ М Гончарова, Р Бондаренко, ‘Основні тенденції розвитку менеджмент-консалтингу в США’ *Сполучені Штати Америки у сучасному світі: політика, економіка, право, суспільство: зб. матеріалів II міжнародної науково-практичної конференції, ч 2* (Калитчак Р, Зазуляк З упоряд, Центр американських студій ФМВ ЛНУ ім. І. Франка) 296–303.

М Гончарова, ‘Основні тенденції розвитку менеджмент-консалтингу в США’ (2015) 297 Центр американських студій ФМВ ЛНУ ім. І. Франка 296–303.

вуючи специфічний характер і значущість відповідних послуг, доцільно передбачити спеціальні вимоги до суб'єктів надання відповідних послуг (такими суб'єктами можуть бути приватні військові компанії).

У міжнародній практиці приватна військова компанія зазвичай визначається як юридична особа, яка надає спеціалізовані послуги, що пов'язані із завданнями в умовах війни або конфліктів, включаючи безпосередню участь у бойових діях, послуги стратегічного планування, збір розвідданих, оперативну та матеріально-технічну підтримку, навчання, закупівлі та технічне обслуговування. Офіційно існує понад 150 таких компаній, що пропонують свої послуги у більш ніж 50 країнах⁶.

Відповідно до міжнародної угоди “Документ Монтре” приватні військові компанії – це суб'єкти підприємницької діяльності, які надають військові та/або охоронні послуги незалежно від того, як вони самі себе характеризують⁷. Незважаючи на комерційний характер діяльності, приватні військові компанії тісно співпрацюють із міжнародними організаціями, державними органами у сфері безпеки й оборони та розвідувальними управліннями⁸.

Однак варто підкреслити, що застосування приватних військових компаній може мати негативні сторони, зокрема такі:

- можливість формулювання приватних компаній олігархічними структурами з метою впливу на політичну ситуацію в державі;
- статус і гарантії правового захисту працівників приватних міжнародних компаній зазвичай не врегульовані на законодавчому рівні.

У 2012 р. робоча група Європейської комісії з прав людини підкреслила необхідність міжнародного регулювання приватних військових і охоронних компаній з огляду на існуючі нормативні прогалини на національному та регіональному рівнях. Міжнародні експерти визначили такі ключові елементи нормативного регулювання:

- заборона окремих видів діяльності таких компаній;
- вимога реєстрації компаній та ліцензування їхньої діяльності, особливості регулювання діяльності таких компаній для запобігання порушенням прав людини⁹.

На переконання Міністерства оборони України, використання приватних військових компаній у сучасному світі свідчить про необхідність регулювання цього питання на міжнародному рівні. У багатьох країнах

⁶ Private Military Companies (The Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces, 2006) <www.files.ethz.ch/isn/17438/background_09_private-military-companies.pdf> (accessed: 23.03.2023).

⁷ The Montreux Document on Pertinent International Legal Obligations and Good Practices for States Related to Operations of Private Military and Security Companies During Armed Conflict (ICRC 2009) <www.icrc.org/en/doc/assets/files/other/icrc_002_0996.pdf> (accessed: 23.03.2023).

⁸ Скібіцький (н 2).

⁹ Mercenarism and Private Military Companies and Security Companies (United Nations Working Group on the use of mercenaries as a means of violating human rights and impeding the exercise of the right of peoples to self-determination 2018) <www.ohchr.org/sites/default/files/MercenarismandPrivateMilitarySecurityCompanies.pdf> (accessed: 14.03.2023).

законодавство, що регламентує діяльність приватних військових компаній, є неповним.

Водночас деякі країни створюють приватні військові компанії без будь-якої законної підстави. Перш за все це стосується країни-агресора. Беручи до уваги міркування і ретельний аналіз, міжнародне співтовариство має шукати шляхи протидії гібридним арміям під маскуванням приватних військових компаній¹⁰.

Отже, законодавство щодо приватних військових компаній має регулювати такі питання:

1. Порядок створення такої компанії.
2. Перелік послуг, що можуть надаватися (наприклад, військове консультування та поради, збір розвідданих, вчинення дій для запобігання злочинам).
3. Заборонені види діяльності приватних військових компаній – відповідні види можуть відрізнятися залежно від зовнішньої політики конкретної держави. Проте доцільно заборонити такі дії: безпосередня участь у бойових діях, допомога урядам, які не є міжнародно визнаними, недержавним збройним особам або нерегулярним силам, дії, які можуть призвести до порушення прав людини або внутрішніх репресій, мародерство, розкрадання та інша незаконна економічна діяльність, наприклад видобуток корисних копалин, несанкціонована закупівля та торгівля зброєю¹¹.
4. Вимоги до форми й істотні умови договору про надання послуг.
5. Вимоги до кваліфікації консультантів.
6. Встановлення конкретного органу державної влади, що повинен забезпечити контроль над діяльністю відповідних компаній¹².
7. Правовий статус приватних військових компаній, порядок їхньої реєстрації.
8. Порядок ліцензування та державного регулювання діяльності приватних військових компаній.
9. Порядок дотримання державної та військової таємниці консультантами приватних військових компаній (у разі допущення до них).
10. Відповідальність приватних військових компаній та консультантів особисто за порушення вимог законодавства про приватні військові компанії.

У 2008 р. Україна ратифікувала “Документ Монтре”, який накладає на державу-підписанта чіткі міжнародно-правові зобов’язання з функціонування приватних військових і охоронних компаній в умовах збройного конфлікту.

¹⁰ Скібіцький (н 2).

¹¹ В Chaloka, L Damian, ‘Regulating private military companies: options for the UK Government’ (2001) 35 International Alert 42.

¹² Private Military Companies (н 6).

Варто зазначити, що перша спроба законодавчого врегулювання військово-консалтингової діяльності була здійснена в 2018 р. із реєстрацією Проекту Закону від 5 березня 2018 р. № 8093¹³. Однак через рік відповідний законопроект було відкликано, зокрема у зв'язку із позицією Міністерства оборони України, яке наголосило на неможливості створення суб'єктів господарювання, що надаватимуть послуги військового характеру, у чинному правовому полі. Так, відповідно до ст. 17 Конституції України військовою діяльністю можуть займатися виключно військові формування та правоохоронні органи держави¹⁴.

У 2020 р. у Верховній Раді України було зареєстровано новий Проект Закону про військово-консалтингову діяльність від 4 лютого 2020 р. № 3005 (далі – законопроект № 3005, перебуває на етапі опрацювання Комітетом з питань національної безпеки, оборони та розвідки). Зокрема, він пропонує врегулювати правові засади організації, порядок створення і діяльності суб'єктів військово-консалтингової діяльності, що по своїй суті є приватними військовими компаніями¹⁵.

На нашу думку, певні положення законопроекту потребують детальнішого аналізу та доопрацювання, а саме:

1. Використання терміна “військово-консалтингова діяльність”.

Законопроект № 3005 визначає поняття “військово-консалтингова діяльність” як надання державам, юридичним чи фізичним особам за межами України послуг військового або охоронного характеру, визначених цим Законом. До послуг військового характеру належать навчання особового складу збройних сил, інших силових чи правоохоронних органів іноземної держави, а також надання кадрової, фінансової, логістичної та інформаційно-аналітичної підтримки, обслуговування та ремонт військової техніки й обладнання, послуги військового консалтингу, забезпечення поставки військової техніки й обладнання, послуги охоронного характеру: охорона об'єктів різного призначення; забезпечення захисту життя, здоров'я фізичних та юридичних осіб, послуги охоронного консалтингу. Однак надання послуг з обслуговування та ремонту військової техніки, виконання будівельних робіт військового призначення, розмінування території, будівель і споруд, охорони об'єктів за своїм значенням не відповідають сутності консалтингової діяльності. Відповідні послуги можуть надавати приватні військові компанії згідно з “Документом Монтре”, однак вони не охоплюються терміном “військово-консал-

¹³ Про військово-консалтингову діяльність: Проект Закону України від 5 березня 2018 р. № 8093 <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=8093&skl=9> (дата звернення: 23.03.2023).

¹⁴ Пропозиції Міністерства оборони України до проекту Закону від 4 лютого 2020 р. № 3005 <<https://www.kmu.gov.ua/bills/proekt-zakonu-pro-viyskovo-konsaltingovu-diyalnist>> (дата звернення 21.03.2023).

¹⁵ Про військово-консалтингову діяльність: Проект Закону України № 3005 від 4 лютого 2020 р. № 3005 <https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=68041> (дата звернення: 23.03.2023).

тингова діяльність”. Таким чином, існує необхідність уточнити ключове поняття цього законопроекту.

Нині діяльність з питань навчання особового складу Збройних Сил України або інших силових чи правоохоронних органів, а також надання кадрової, фінансової, логістичної та інформаційно-аналітичної підтримки, надання послуг з мирного врегулювання військових конфліктів (медіації), управління ризиками, проведення навчань сил безпеки, консультації щодо ризиків для безпеки тощо, у період дії правового режиму воєнного стану, нагально потребують сили оборони України саме на території нашої держави. Отже, здійснення військово-консалтингової діяльності приватними військовими компаніями у частині консультування (із вказаних вище видів діяльності) повинно мати екстериторіальний характер, що потребує внесення відповідних змін до законопроекту № 3005.

2. Необхідність створення окремого органу для регулювання військово-консалтингової діяльності.

Варто підкреслити, що формування нового органу для здійснення повноважень щодо ліцензування та контролю діяльності суб’єктів військово-консалтингової діяльності може зайняти значну кількість часу та потребуватиме додаткового бюджетного фінансування. Доцільність таких витрат із державного бюджету під час воєнного стану може викликати обґрунтовані сумніви та стати об’єктом критики суспільства.

У зв’язку з цим пропонуємо розглянути можливість покладення відповідних повноважень на існуючі органи, що реалізують державну політику з питань національної безпеки у воєнній сфері та сферах оборони (наприклад, Міністерство оборони України).

3. Суб’єкти військово-консалтингової діяльності не мають права здійснювати діяльність на території України.

Так, відповідно до вимог законопроекту, послуги військового або охоронного характеру можуть надаватися відповідними суб’єктами виключно державам, юридичним чи фізичним особам за межами України. Проте, враховуючи реалії воєнного часу, надання відповідних послуг в Україні може мати переломне значення під час війни.

Крім цього, вбачаємо за потрібне чітко врегулювати на рівні закону окремі питання, які можуть мати важливе значення для забезпечення національної безпеки й оборони. Зокрема, до таких питань ми можемо віднести необхідність врегулювати:

– загальні засади авторизації діяльності суб’єктів військово-консалтингової діяльності (наприклад, необхідність отримання ліцензії, вимоги до професійного досвіду, освіти та підготовки осіб, які безпосередньо надаватимуть послуги військового консалтингу);

– порядок надання послуг іноземним клієнтам (які види послуг можуть надаватися нерезидентам, заборонені види послуг, які вимоги до

нерезидента-замовника відповідної послуги, яким чином здійснюється контроль за діяльністю суб'єктів за кордоном);

– порядок співпраці державних органів із суб'єктами військово-консалтингової діяльності в Україні (які послуги та в якому порядку можуть надаватися, хто може бути ініціатором надання послуги військового консалтингу);

– істотні умови та порядок укладення договору про надання відповідних консалтингових послуг;

– дотримання вимог щодо отримання доступу та збереження суб'єктом консалтингової діяльності державної таємниці (у разі потреби під час надання послуги).

Отже, ефективне відновлення України може ґрунтуватися тільки на принципах поваги до прав людини через імплементацію Керівних принципів ООН з питань бізнесу та прав людини. Зокрема, відповідно до цих принципів існує необхідність оновлення державної політики та законодавства з метою врегулювання прогалини у нормативно-правовому регулюванні військово-консалтингової діяльності.

Крім цього, згідно з Національною стратегією у сфері прав людини передбачається запровадження ефективного механізму для реалізації та захисту права кожного в Україні на працю, достатній життєвий рівень і належний соціальний захист, а також забезпечення прав ветеранів війни¹⁶. Особи, які брали або беруть участь у здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, мають цінний та унікальний досвід участі у військових діях. Такі особи можуть потребувати спеціального регулювання для забезпечення їхнього права на подальше працевлаштування у мирний час, зокрема через надання рекомендацій щодо військового консалтингу.

Висновки. Існує нагальна потреба нормативно-правового регулювання здійснення консалтингової діяльності приватними військовими компаніями. Зокрема, на основі найкращих міжнародних практик та з урахуванням національної специфіки на рівні закону врегулювати такі питання: закріпити поняття “послуги військового консалтингу”, “суб'єкти військово-консалтингової діяльності”, врегулювати особливості та порядок надання відповідних послуг на території України, а саме: хто може бути замовником і постачальником відповідних послуг, істотні умови консалтингового договору про надання послуг військового консалтингу, порядок укладення такого договору, а також встановити вимоги до порядку створення та ліцензування відповідних суб'єктів військово-консалтингової діяльності.

¹⁶ Національна стратегія у сфері прав людини: Указ Президента України від 24 березня 2021 р. № 119/2021 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/119/2021#Text> (дата звернення: 23.03.2023).

Отже, надання військово-консалтингових послуг суб'єктами військово-консалтингової діяльності пріоритетно на території України (як у період дії правового режиму воєнного стану, так і в подальшому, за умови наявності потенційної майбутньої загрози в повоєнний період), і можливе виключно через належне законодавче врегулювання, що дасть змогу: ефективно протидіяти дезінформації та інформаційним операціям, насамперед держави-агресора; створювати системи раннього виявлення, прогнозування та запобігання гібридним загрозам, зокрема системам протидії дезінформації та інформаційним операціям, що спрямовані на запобігання, максимально швидке виявлення та реагування держави і суспільства на інформаційні атаки; активно розвивати спроможності складових сил оборони щодо протидії загрозам в інформаційному просторі; зменшити ризики для життя і здоров'я військових і підвищити ефективність дій у військовій логістиці, стратегічному управлінні, аналітиці великих, малих і широких даних, військовій медицині, аеророзвідці, використанні безпілотних літаючих апаратів (БПЛА) тощо.

Утім, поточна ситуація війни призвела до усвідомлення необхідності перегляду як існуючих (оперативних і тактичних) підходів до надання військово-консалтингових послуг суб'єктами військово-консалтингової діяльності, так і загальних (стратегічних) принципів подальшого, повоєнного розвитку України у цьому напрямі економіки.

На нашу думку, побудова перспективного законодавства України в сфері військово-консалтингової діяльності має ґрунтуватися на етичних принципах її здійснення, що як наріжний камінь мають бути покладені в основу такого спеціального нормативного масиву, зокрема: відповідальність, неупередженість, надійність, підпорядкування, відстеження.

Варто наголосити на ще одному важливому аспекті задіяння ветеранів війни, учасників антитерористичної операції, колишніх працівників правоохоронних органів та учасників бойових дій у сфері надання військово-консалтингових послуг – це їх повоєнна реабілітація, реінтеграція та підтримка як елемент соціальної підтримки та працевлаштування. Створення приватних військових компаній сприятиме забезпеченню права на працю осіб, які мають досвід бойових дій.

REFERENCES

Bibliography

Authored books

1. Clark T, Kipping M, *The Oxford Handbook of Management Consulting* (Oxford University Press 2012) (in English).

Journal articles

2. Chaloka B, Damian L, 'Regulating private military companies: options for the UK Government' (2001) 35 International Alert 42 (in English).
3. Semeniuk Yu, 'Zastosuvannia pryvatnuh viyskovykh kompaniy dlya zabezpechennya natsionalnyh interesiv i bezpeky derzhavy' (2020) 2 Vcheni zapysky Tavriyskoho natsionalnoho universytety imeni V. I. Vernadskoho 230 (in Ukrainian).

Conference papers

4. Honcharova M, Bondarenko R, 'Osnovni tendentsii rozvytku menedzhment-konsal'tynhu v SShA' v *Spolucheni Shtaty Ameryky u suchasnomu sviti: polityka, ekonomika, pravo, suspilstvo: zb. materialiv II mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii, ch 2* (Kalytchak R, Zazuliak Z uporiad, Tsentr amerykanskykh studii FMV LNU im I Franka) 296–303 (in Ukrainian).

Websites

5. Mercenarism and Private Military Companies and Security Companies (United Nations Working Group on the use of mercenaries as a means of violating human rights and impeding the exercise of the right of peoples to self-determination 2018) <www.ohchr.org/sites/default/files/MercenarismandPrivateMilitarySecurityCompanies.pdf> (accessed: 14.03.2023) (in English).
6. Private Military Companies (The Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces, 2006) <www.files.ethz.ch/isn/17438/background_09_private-military-companies.pdf> (accessed: 23.03.2023) (in English).
7. The Montreux Document on Pertinent International Legal Obligations and Good Practices for States Related to Operations of Private Military and Security Companies During Armed Conflict (ICRC 2009) <www.icrc.org/en/doc/assets/files/other/icrc_002_0996.pdf> (accessed: 23.03.2023) (in English).
8. Skibidskyi V, 'Pryvatni mizhnarodni kompaniyi ta yihnya rol u suchasnyh rehionalnuh konfliktah' <www.vienna.mfa.gov.ua/en/news/vistup-na-temu-privatni-vijskovi-kompaniyi-ta-yih-rol-u-suchasnih-regionalnih-konfliktah> (accessed: 23.03.2023) (in Ukrainian).

Nino Patsuriia
Valentyna Lysheniuk

LEGAL GOVERNANCE OF CONSULTING ACTIVITIES
OF THE PRIVATE MILITARY COMPANIES IN UKRAINE

Abstract. The full-scale military aggression of the RF against Ukraine caused the need for a thorough study of issues that have not previously been the subject of legal scientific research. One of these issues is the problem of the creation and functioning of private military companies in Ukraine, in particular, the provision of military consulting activities by such companies. It should be noted that high-quality consulting of the military sector can be one of the factors that will accelerate the victory of Ukraine, but domestic legal framework does not govern specifics of the military consulting services provision. In addition, despite the fact that Ukrainian scientists analyze certain aspects regarding functioning of the private military companies, it must be stated that the legal doctrine

Ніно Пацурія, Валентина Лищенко

lacks a comprehensive analysis of the necessary legislative requirements for the creation of private military companies and their consulting activities.

The purpose of the article is analysis of the best international practices regarding creation and operation of private military companies, in particular, the study of the specifics of the military consulting services provision by such companies, as well as identification of key issues regarding the consulting activities of the respective companies that require immediate legal regulation.

The authors analyzed the origins of the development of military consulting activities and emphasized the important role of such activities during the Second World War. The problems of legislative regulation of private military companies, in particular the definition of the concept of “private military company”, types of activities that can be carried out by such companies, key elements of legal governance of activities according to international practice are studied. Attention is focused on the specifics of providing military consulting services as part of the professional activities of private military companies.

The authors considered the draft laws on military consulting activities aimed at regulating this type of activity in Ukraine. Based on the analysis of draft laws, the authors determined proposals for their improvement, namely, it was proposed: to clarify key terms (“military consulting services”, “subjects of military consulting activities”), to regulate the specifics and procedure of providing relevant services in Ukraine, as well as to establish requirements for creation and licensing of subjects of military consulting activity.

KEYWORDS: consulting activity; consulting; private military companies; military consulting activity; military consulting services; subjects of military consulting activities; economic law; economic activity.